

Kauzalita obráceně

Už Aristotelés uvažoval „kauzalitu“ také v jistém smyslu „obráceně“, když měl za to, že musí existovat „první příčina“; ale už to, že se o ní také mluvilo jako o „poslední příčině“ (podobně jako prvních počátků se mluví také jako o posledních počátků), spočívá ona údajná „obrácenost“ jen v perspektivě, nikoli ve skutečnosti, ne ve „věci samé“. Ten poněkud skrytý mylný předpoklad, totiž že následek je celý v příčině obsažen, takže oproti příčině v následku není vůbec nic nového, vedl k neméně mylné domněnce, že z následku můžeme plně poznat příčinu. Ve skutečnosti je v každém „následku“ vždycky něco nového – a toto nové není resp. nebylo v příčině obsaženo; jinak by „příčina“ prostě trvala dál a nebylo by důvodu a dokonce ani možnosti rozpoznat a rozlišit, kde končí příčina a kde začíná následek. Když si tohle náležitě uvědomíme, nikdy nebudeme v „příčinách“ hledat nutnost příslušných následků, ano, vůbec nebudeme mluvit o „příčinách“, nýbrž o předpokladech nebo podmínkách. Ze zkušenosti ostatně víme, že nikdy (kromě v našich intencionálních konstrukcích) nejde o jedinou příčinu jediného následku, ale že na každém následku se podílejí vícere „příčiny“, správně ovšem „předpoklady“, a naopak že každá „příčina“, správně „předpoklad“, může vést k různým následkům (v závislosti na dalších předpokladech, resp. – jak říkáme – na okolnostech). Někdy opravdu ani několik příčin nestačí, aby nastal jeden jediný následek; teprve když zapůsobí jeden, totiž ten poslední chybějící, předpoklad, dojde k příslušnému následku; a tento poslední předpoklad se nám pak jeví jako vlastní příčina, zatímco ve skutečnosti ani tento poslední předpoklad, eventuelně spolu s řadou dalších, by onen následek nemohl vyvolat, kdyby chyběl třeba je jediný, nicméně stále ještě nutný předpoklad. Ovšem pak se musíme tázat, odkud se vlastně bere integrita následku celé řady předpokladů, případně co je „příčinou“ onoho sjednocení řady předpokladů („příčin“) ve výsledný následek.

(Písek, 151004-2.)